

EUSKARA KONSTITUZIOTIK (Oharrak)

Bilbo, 1988-X

Abel Muniategi

Espainiar Konstituzioaren 3, 1 eta 2, atalak honela dio:

“El castellano es la lengua española oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho a usarla.

Las demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas de acuerdo con sus Estatutos.”

I. Zer da “ofizialtasuna”?

Derrigorrez aztertu beharrekoa da Auzitegi Konstituzionalak Euskeraren Erabilpena Araukotzeko Legeari buruz 1986.go Ekainaren 26an eman 82. Epaia.

Konstituzioak ez du adierazten zer den “ofizialtasuna”, baina, Epaia honen 2. Zuzenbide-Oinarriaren arabera, “gaztelania Estatuaren hizkuntza ofiziala da” eta Estatua “Espainiako botere publikoen multzoa” da, hor sartzen direlarik “autonomo eta tokikoak”.

Beraz, “gaztelania Espainiako lurralde osoan botere publiko guztien hizkuntza ofiziala da”.

Horrek esan nahi du botere publikoen artean eta subjektu pribatuekiko “ohizko komunikazio-bidetzat onartua” dela “baliotasun osoz eta zuzenbidezko ondorioz”.

Horregatik, “gaztelania Espainiar Estatu osoan botere publikoen artean, eta euren aurrerako, ohizko komunikazio-bidea da”.

Horrela, “gaztelania ez den hizkuntzen baten erabilpen soila ezin liteke Espainiako lurraldearen zati batetan ezarri”, eta ezin liteke gaztelania ez dela ezagutzen alegatu.

Hona hemen guzti honen emaitza: Euskeraren Erabilpena Arauko-
tzezko Legea, bere 8,3, atalean, Konstituzio kontrakoa da, zeren honela
bait dio, alegia:

“Gorago agindutakoa hala dela ere, udalaren gizarte-hizkuntzazko
egoera dela eta, herritarren eskubideen kaltetango gerta ez
dadinean, herri agintariek, Toki-Arduralaritzaren alorrean, eus-
kera bakarrik erabili ahal izango dute.”

Eta hau Konstituzioaren aitatu 3,1, atalaren aurka doa, zera esaten
baïtu gaztelaniaz:

“Todos los españoles tiene el **deber de conocerla** y el derecho
a usarla.”

Hori hor, nahiz eta lehen aitatu atalean “herritarren eskubideen
kaltetango gerta ez dadinean” esan, euskara bakarrik erabiliz, hizkuntza
hau ez dakitenean interes eta eskubideak zokora daitezke, Auzitegi Kon-
stituzionalaren eritziz, ze ez dago euskara ezagutu **beharrik**.

Baina, arazo honek beste galdera batetara garamatza:

II. Zer da “deber” edo “beharra”?

Espainiar guztiek dute gaztelania ezagutu **beharra**”.

Xedapen honek ez du berdinek Zuzenbide gonparatuan. Nola jarri
liteke holako zerbait Konstituzioan? Gangarkeri bat da. Gauza bat da
hizkuntza ofiziala ezagutzen delakotzat ematea eta beste bat ezagutu
beharra. Non daude giza-eskubideak?

Nola nahi ere, gaztelania jakin beharra ez da ofizialtasunaren ondo-
rio bat, ze, horrela balitz, euskara ere, gure Komunitate Autonomoan
ofiziala denez, ezagutu **beharra** izanen litzateke eta ez da hori gertatzen,
ez Konstituzioan eta ez Estatutuan.

Edo, bestela, gaztelania ofiziala bada eta, horregatik hain zuzen,
jakin beharra badago, eta beste hizkuntza ofizialak (koofizialak), euskara,
esate baterako, ez badago zertan ezagutu, gauza bat da “ofizialtasuna”
eta beste bat “koofizialtasuna”. Ez dira berdin. Diskriminazio argi bat
nabari da euskararen aurka, bigarren mailako jarriz. (Ikus lehen aitatu
Epaia 3. Zuzenbide-Oinarria).

Adibidez, Galizako 1983.ko Ekainaren 15eko Hizkuntz Normalkun-
tza Legeak, 1,2, atalean, galizar guztiek zutela galizera ezagutu beharra
jartzen zuen, eta Auzitegi Konstituzionalak, 1986.go Ekainaren 26-ko 84
Epaian, Konstituzio kontrakotzat deklaratu zuen xedapen hori, esanik
bakarrik dagoela **“beharra”** gaztelania ezagutzeko eta ez beste hizkuntzak.
Hauek erabiltzeko **“eskubidea”** besterik ez dago, soilik.

Gaztelania, beraz, hizkuntza ofiziala baino zerbait gehiago da.

Euskarak lege-menpetasuna du gaztelaniarekiko. Eta hau ez da diglosia soziologikoa, hau lege edo eskubide diglosia da, aprioristikoa, bestea baino askoz txarragoa. Diglosia honekin ez dago soziologikoa gainditzetik eta euskararen etorkizunak hasieratik du oinarritzko oztopo nabarmena.

Honela ez da posible benetako elebitasun soziologikoa, zeren honek eskatzen bait du, guttienez, legezko hizkuntz-berdintasuna, eta hau ez da ematen ez Konstituzioan eta ez da ere, esan bezala, Estatutuan, ez baitu, euskararekiko, “deber” hori ipintzen. Euskarak ere ezagutu **“beharra”** behar luke lagungarri eta ez erabiltzeko eskubide hutsa, besterik gabe.

Euskara **beharrezko** balitz, Arduralaritzak euskara **soilik** erabili ahal izango luke Komunitate Autonomoan, bai beste Arduralaritzekin eta bai hiritarrekin, eta gaur ezin du.

Egun euskararen erabilpen soila hiritarren esku dago, ez Arduralaritzaren esku, Euskara soilik erabiltzea, Arduralaritzan, inpugnagarria da eta, ondorioz, Arduralaritzak bakarrik erabil lezake soilik, hiritarrengandik errekurtsurik ez bada.

Hau guztiau honela da, hastapenean aitatu Epaiaren arabera. Zerbait egatik errebokatu zituen Araukotzezko Legearen 6,2, in fine, eta 8,3, atalak.

Beste era batera. Nola liteke euskara Euskal Komunitate Autonomoan ofiziala izan eta Arduralaritzak berak, ofizioz, soilik erabili ezin, gaztelania paralelorik gabe?

Ba, hori egingo balu, Auzitegi Konstituzionalak dioenez, euskara ezagutzen ez duenaren eskubideak baztertuko lituzkelako.

Norbaitek alegatzen badu ez duela euskara ezagutzen, Arduralaritzak legearen eraginez, berdintasun printzipioz, ziurtasun-juridikoz, eta, abar, gaztelaniara jo beharra du.

Hemen, gizartean eta **legean** diskriminatutako hizkuntza erabiltzeak diskriminazioa dakar. Ongi!

III. “Bertso zarrak fueruen gañian”

“arrazoi gabe eman ziguten
lege kontrako jazkera,
 gañera berriz kontari daude
 galduko dala euskera,
 gogor egiten ez bazaiote
 oientzat aña ez gera!”

Arrazoi zuen Txirrita bertsolariak.